

TÜSİAD Görüş

TÜSİAD GÖRÜŞ DERGİSİ

SAYI: 82

**Muharrem Yılmaz
TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı
GÖRÜŞ DERGİSİ MAKALESİ**

ENERJİ POLİTİKALARI VE JEO STRATEJİ

Dünya ekonomisi büyük bir iştahla enerji tüketiyor. Bu enerjinin önemli bir bölümünü bugün ve daha en az yirmi yıl boyunca fosil yakıtlar sağlayacak. Bunun doğal bir sonucu olarak enerjiye erişim, erişim yollarını kontrol etme hep olduğu gibi jeo-stratejik rekabetin parçası olmayı sürdürüyor.

Dünyanın en büyük enerji tüketicisi olan ABD'nin dış politikasında enerji güvenliği en belirleyici unsurlardan birisi oldu. ABD'nin dünyanın en büyük petrol üreticisi olduğu 1970'lere uzanan, Ortadoğu petrolüne fazla bağımlılığının olmadığı dönemlerde bile enerji Washington'un dış politikasında genişçe yer alıyordu. Petrolün akışının sağlanması, fiyatının düşük olması ABD'nin başlıca müttefikleri olan Batı Avrupa ülkeleri ve Japonya'nın ekonomilerinin toparlanması açısından önemliydi.

1970'lerin başından itibaren ABD'nin kendisi de Ortadoğu petrolerini daha fazla tüketmeye başladı. Bu eğilimle ABD'nin fiilen Ortadoğu'ya müdahil olmasına yol açacak stratejileri geliştirmesi, askeri kapasitesini artırması birbirlerine bağlı gelişmelerdi. Irak savaşında yaşadığı başarısızlık ve Amerikan toplumunun yeni savaş istememesi ABD'nin bugünlerde Ortadoğu'da olaylara müdahil olmaktaki isteksizliğinin en önemli nedenleri. Bunlara ABD'nin artık Ortadoğu ve genel olarak dünyadaki gaz ve petrol kaynaklarına ihtiyacının azalacağı olgusunu da ekleyebiliriz.

Son dört yılda ABD'de enerji alanında yaşanan devrim hem bu ülkenin enerji kaynaklarına bağımlılığını azaltıyor hem de stratejik önceliklerini değiştirmesini sağlıyor. Hidrolik kırma metoduyla elde edilen gaz ve petrol ABD'yi hızla kendine yetecek hale getiriyor. İthal etmek zorunda olduğu enerjiyi de giderek Batı yarıküresinden, özellikle de dünyanın petrol kaynakları açısından en geniş rezervlerine sahip Venezüella ile gene çok zengin kaynakları olan Kanada'dan alacak. Bu durumda Ortadoğu'ya geçmişte olduğu kadar kaynak ayırmak ABD açısından başat bir öncelik olmaktan çıkıyor.

Dünyanın sorunlu bölgelerinin hatırı sayılır bir bölümünün enerji kaynakları açısından zengin bölgeler olması da şaşırtıcı sayılmaz. Örneğin bugün dünyanın en dikkatli şekilde takip ettiği İran nükleer programı meselesi, buna bağlı olarak İran'ın dünya sistemine dönmemesinin sağlanıp sağlanmayacağı da

enerji denklemleriyle yakından bağlantılı. İnan'ın yeniden büyük bir üretici olarak dünya sistemine dönmesi, bu ülkede yapılacak yatırımlarla enerji arzının daha da artması fiyatlar üzerinde de etkili olacaktır.

Soğuk Savaşın bitmesi, ardından Sovyetler Birliği'nin de dağılmasıyla ihtiyaç duyulan enerji kaynaklarının bulunduğu, bu açıdan zengin ülkeler de dünya ekonomisine dahil olmaya başladı. Hazar havzası dünya petrol rezervlerinin yüzde 10'a yakınına sahip. Gaz rezervleri açısından da dünyanın en zengin bölgelerinden birisi. Hazar'ın batısı, Rusya ile birlikte Avrupa'nın ihtiyacına cevap verecek. Buna karşılık Hazar'ın doğusunda kalan ülkeler Asya'nın hızla büyüyen ekonomilerinin enerji ihtiyacını karşılayacak.

Yakın zamanda önce İsrail, ardından Mısır ve Kıbrıs açıklarında varlığı ortaya çıkan gaz rezervleri de Doğu Akdeniz'i bir anda dünya enerji denkleminin içine yerleştirdi. 2004 yılında Annan planının reddedilmesinden beri mesafe kaydetmeyen barış görüşmelerinde yeni bir tur, ABD'nin büyük baskısı neticesinde başladı. Kıbrıs meselesi artık yalnızca kendi tarihsel boyutları içinde değil Doğu Akdeniz'in güvenliği ve bu bölgedeki enerji güvenliği ve enerji nakli konularıyla bağlantılı olarak ele alınacak.

Bu durumda ihtiyacı elden bırakmadan bu kez müzakerelerin bir sonuca varmasını bekleyebiliriz. Kuşkusuz böyle bir gelişme yalnızca Doğu Akdeniz gazının bir boru hattıyla Türkiye'ye gelmesini kolaylaştırmakla kalmayacaktır. Aynı zamanda Kıbrıs nedeniyle bloke edilen fasılları açarak, Türkiye ile AB arasında son üç yılda çok hırpalanan ilişkilerin canlandırılmasını da kolaylaştıracaktır.

ABD işgalinin ardından Irak'ta da petrol üretiminde ciddi bir artış oldu. Ne var ki bu ülkenin henüz dengelerini oturtamaması, giderek yükselen mezhepsel gerginliklere bağlı şiddet sarmalı ülkenin tüm potansiyeliyle üretime geçmesini engelliyor. Bunun yanı sıra hidrokarbon yasasının bir türlü Meclis'ten geçmemesi de enerji yatırımlarıyla ilgili belirsizliğin sürmesine yol açıyor. Irak'ın en güvenli ve istikrarlı bölgesi Kürdistan Bölgesel Yönetimi ise petrol ve gaz kaynaklarını bir an önce dünya piyasalarına pazarlayabilmek istiyor.

Hazar havzasında Azerbaycan'ın, güneyde KBY'nin ve Irak'ın, şimdi de İsrail ve Kıbrıs'ın ellerindeki enerji kaynaklarını dünya piyasalarına gönderebilmeleri için Türkiye önemli bir geçiş yolu. Ülkemiz enerji politikasına bir hayli geç girdi. Soğuk Savaşın bitmesinden sonra önüne açılan fırsattan hem giderek artan enerji ihtiyacını karşılayabilmek için hem de bir enerji dağıtım merkezi olabilmek için yararlanmaya çalıştı. Bugün gelinen noktada KBY'den gelen boru hattı tamamlanmasına karşın Bağdat'ın itirazı nedeniyle bölgenin petrolü dünya piyasalarına çıkamıyor.

Bu bağlamda, Türkiye artık enerji denklemlerinin içindedir. Dış politikasının önemli bir boyutunu da enerji konuları, enerji güvenliği ve enerji bağlantılı strateji arayışları oluşturacaktır. Türkiye'nin artan fosil yakıt ihtiyacını karşılarken sınırlı kaynaklara bağımlı kalmamaya çalışması önemli bir hedefdir. Buna benzer şekilde enerji tüketim kompozisyonunda farklı enerji türlerinin payının da artması gerekecektir. Enerji konusu ve Türkiye'nin enerji ihtiyaçları etrafında şekillenen çıkarlarının en iyi nasıl korunacağı sorusu da giderek gündemin merkezine yerleşecektir.

Coğrafyasının kendisine sağladığı büyük avantajlarla Türkiye enerji konusundaki gelişmelerden olumlu yönde yararlanabilecek bir konumdadır. Önümüzdeki dönemde bir yandan bu piyasalarda oluşacak gelişmeleri yakından takip ederek bunlara uyum sağlaması gerekecektir. Diğer yandan enerji siyasetinin uzantısı olarak değişen stratejik çerçeveyi iyi değerlendirmeye çalışmalıdır. Kendi politikalarını bu parametreler içinde şekillendirmeyi, değişen koşullara uyum sağlamayı ve bunları kendi çıkarlarına uygun olarak kullanmayı da başarmalıdır.